

התמורה שהתחוללה בעשו, למדנו שהשינוי במדרגתו, שהיה נראה לעינים כשעזב את הבית המדרש, לא התברר והשתרש לחלוטין בטבעו עד שהגיע לגיל שציינו חז"ל במשנה במסכת אבות [פרק ה' משנה כ"א]: בן חמש עשרה לגמרא. רק אז התברר להדיא השינוי שהתחולל בעשו, ומשום שבגיל הזה נתפתח שכל האדם במדה מספקת בכדי שיוכל להבחין בין טוב ורע. כשבחור בן חמש עשרה, המתחיל אז להתבגר, שקוע בלימוד הגמרא, כל התבגרותו נהיית מודרכת ומכוונת על ידי לימוד התורה, ואז מוכטח הוא שיגדל באופן הראוי, אבל אם ח"ו הוא בא לידי בגרות בלי ההדרכה הנובעת מלימוד הגמרא, אז נהפך הוא לעשו — בגיל חמש עשרה, ודו"ק היטב.

כ"ו, ה'. וישמר משמרתי מצות חקותי ותורתי.

עיי' רמב"ן שכתב וז"ל: ויעקב בחוצה לארץ לבד נשא שתי אחיות כו' כי המצות משפט אלקי הארץ הם וכו', עיי"ש. נראה שלא הוקשה לרמב"ן מדוע נשא יעקב את רחל לאחר שנשא את לאה, דהא זה ברור שמאחר שהבטיח יעקב לרחל שישאנה, וגם עשה תנאים [ווארט] מפורשים עם לבן — רחל בתך הקטנה — שעכשיו מחויב הוא לישא אותה, וכי בגלל שלוש איזה חומרות שקיבל עליו לשמור את התורה קודם שלא ניתנה מותר לו שלא לקיים את דברו שהבטיח לרחל, וכי היא צריכה לסבול בגלל

זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לע"א עכ"ל. נראה שמה שכתב רש"י שעד שלשה עשרה שנה לא היו ניכרים במעשיהם וכו' מוכרח מגופא דקרא, דהנה ביארתי לעיל בחידושי כפרשת בראשית [ד' פ"ב] השינוי שבפסוק שלפנינו מהפסוק שם, ששם נאמר: "ויהי" הבל רעה צאן וקין "היה" עבד אדמה, ואילו כאן סגי ב"ויהי" אחד לשתייהן ולא חזר לכתוב ויעקב "היה" איש תם. וביארתי משום שהתם הבל שינה מהנהגתו הקודמת, דמקודם היה עובד אדמה ואחר כך נעשה רעה צאן, ואילו קין נשאר בהוויתו הקודמת, משא"כ הכא שפירש רש"י שכל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם וכו' א"כ סגי ב"ויהי" אחד לשניהם, דבשניהם היתה אותה ההוויה, ועיי"ש.

והנה¹⁰ אף שבגיל י"ג שנה כבר נחלקו בדעותיהם, שזה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לע"א, מ"מ למעשה לא היה ניכר החילוק עד אחר מיתתו של אברהם אבינו¹¹, שהיו הם אז בגיל חמש עשרה, דהרי אברהם מת בגיל קע"ה שנה, והם נולדו כשהיה אברהם בן מאה וששים כדמוכיחים הפסוקים. ובאמת מה שקיצר הקב"ה את שנותיו של אברהם אבינו הוא דוקא משום שלא "יראה" כשיצא עשו לתרבות רעה, אבל כל זמן שלא היה ניכר החילוק להדיא לא הוצרך הקב"ה לקצר משנותיו, ודו"ק. ומזה שעברו שני שנים מאז שהתחיל לפרוש לעבודה זרה עד שהיתה ניכרת

10. מכאן ועד סוף הענין הוא תרגום מפי השמועה מדרשה שהשמיע רבינו כאשר איזה בעלי בתים רצו לבטל לימוד הגמרא בבית חינוך מאחת מקהילותיו.

11. וכעין זה כתב הרא"ם וז"ל: וא"ת והלא לא יצא עשו לתרבות רעה עד שהיה בן ט"ו שנה כו' י"ל דאזן שתי שנים שמ"ג עד ט"ו או ע"פ שהיו ניכרים במעשיהם לא היו אלא בצנעא אבל אחר ט"ו היו ניכרים כפארסא זה לצדקו וזה לרשעו עכ"ל. וכ"ה בבעלי זקנים מבעלי התוספות.

זולתו, ולהם היתה הכרה ברורה שחידוש העולם היה ע"י השי"ת, לכן הותר להם לשמור את השבת, ועי"ש שביארנו הדברים היטב.

כ"ו, י'. והבאת עלינו אשם.

פירש"י וז"ל: אם שכב כבר הבאת אשם עלינו עכ"ל. עיין ברא"ם שכתב וז"ל: נראה שבספר החומש שבידו היתה מלת והבאת מלעיל שפירושה כבר הבאת ולפיכך הוכרח לפרש אם שכב כבר הבאת עלינו אשם עכ"ל, וכן פירשו בגו"א ושפ"ח. ובאמת כן תרגם אונקלוס שהוא לשון עבר, שהרי תרגם: ואתיתא עלנא אשם. אבל א"כ איך נפרנס את המסורה שמצוין: והבאת מלרע. אבל באמת מצינו כמה תיבות שהן מלרע שלא כמנהג אלא מפני שהן קודם עי"ן ואל"ף, כמו להלן פסוק כ"ב: ולא רבו עליה, שמצוין במסורה רבו מלרע שלא כמנהג נע"ו. וכן בפרשת יתרו [שמות י"ח פי"א]: אשר זדו עליהם, שמצוין זדו ל' ומלרע נגד כללי הדקדוק כי הוא מנחי עי"ן. ומצינו גם שתיבת "למה", אם היא סמוכה לאל"ף ועי"ן וה"א, הוא מלרע¹².

ועיין בשמואל א' [כ' פ"כ]: ואני שלשת החצים צדה אורה וגו'. שנחלקן רש"י ורד"ק אם תיבת "צדה" היא במפיק ה"א או לא, דרש"י כתב וז"ל: לא מפיק ה"א ופתרון צדה כמו לצד כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטל לה ה"א בסופה וכו', והרד"ק כתב הה"א רפה ומשפטה במפיק וכו'. ועיין במנחת שי שכתב דאי אפשר

חומרות שהוא קיבל עליו? אלא ודאי שיעקב הוכרח לישא אותה מחמת הבטחתו אליה [ועיין לשון הרמב"ן להלן בפרשת ויחי מ"ח פ"ז: ולא היא הנשאת לו ראשונה בהיתר ורחל באהבתו אותה בנדר אשר נדר לה לקחה עכ"ל, והן הן הדברים], אלא קושייתו של הרמב"ן היתה מדוע סיבבה ההשגחה שיעקב יאלץ לישא שתי אחיות אם האבות קבלו על עצמם לשמור את כל התורה, וע"ז מתרץ הרמב"ן שכל קבלתם היתה לשמרה רק בארץ ישראל, ודו"ק¹².

כ"ו, ה'. וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורתי.

עיין רמב"ן שכתב וז"ל: שלמד אברהם אבינו התורה כולה כו' ושמירתו אותה היתה בארץ כלכד ויעקב בחוצה לארץ כלכד נשא שתי אחיות כו' וביוסף דרשו שהיו משמר את השבת אפילו במצרים מפני ששקולה כנגד כל המצות לפי שהיא עדות על חידוש העולם וכו'. מבואר מדברי הרמב"ן שאף שהאבות לא שמרו את המצות אלא בארץ ישראל מכל מקום את השבת שמרו אף בחוץ לארץ. ועיין בחידושי להלן בפרשת יתרו [כ' פי"ן] שביארתי שטעם הדבר הוא שבאמת הטעם שאסור לעכו"ם לשמור את השבת הוא משום שהשבת מורה על חידוש העולם, ומכיון שלעכו"ם אין מסורה על חידוש העולם יבואו לחקור במה היה לפנים ומה היה לאחור שאין זה רצון השי"ת וכמבואר בחגיגה [דף ט"ז ע"א], אבל אצל האבות ובני יעקב במצרים שהיו מוחדרים בהכרה שלמה של אחדות ה' וקדמותו ושאיין בורא

12. ענין זה אמר רבינו בהודמנויות שונות ונעתק מפי השמועה. והיה מוסיף ואומר: ומהאי טעמא כשואלים אותי בנוגע לעזוב שידוך, אני עונה שאם כבר עשו "ווארט" אז צריכים לילך לדין תורה עכ"ל.

13. עיין לעיל [י"ב פי"ט]: למה אמרת אחתי היא, וכן להלן [כ"ז פמ"ה]: למה אשכל גם שניכם וגו', וכן הרבה.